

ശ്രീഃ  
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ  
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ  
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാസമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ത്ര്യധികശതതമഃ സർഗഃ ॥

*This document has been prepared by*

*Sunder Kidāmbi*

*with the blessings of*

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

*His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam*

ശ്രീഃ  
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ  
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ  
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

## || ത്ര്യധികശതതമഃ സർഗഃ ||

ശ്രീരാമാദീനാം വിലാപഃ, തൈഃ പിത്രേ ജ്വലാഞ്ജലിദാനം പിണ്ഡദാനം  
രോദനം ച

താം ശ്രുത്യാ കരുണാം വാചം  
പിതൂർമരണസംഹിതാം |  
രാഘവോ ഭരതേനോക്താം  
ബഭൂവ ഗതചേതനഃ || 2.103.1 ||

തം തു വജ്രമീവോത്സൃഷ്ട -  
മാഹവേ ദാനവാരിണാ |  
വാഗ്വജ്രം ഭരതേനോക്ത -  
മമനോജ്ഞം പരന്തപഃ || 2.103.2 ||

പ്രഗൃഹ്യ രാമോ ബാഹു വൈ  
പുഷ്പിതാംഗ ഇവ ദ്രുമഃ |  
വനേ പരശൂനാ കൃത്ത -  
സ്തഥാ ഭൂവി പപാത ഹ || 2.103.3 ||

തഥാ ഹി പതിതം രാമം  
ജഗത്യാം ജഗതീപതിം |  
കുലഘാതപരിശ്രാന്തം  
പ്രസുപ്തമിവ കുഞ്ജരം || 2.103.4 ||

ഭ്രാതരന്യേ മഹേഷ്യാസം  
 സർവതഃ ശോകകർശിതം |  
 രുദന്തഃ സഹ വൈദേഹ്യാ  
 സിഷിച്ചുഃ സലിലേന വൈ || 2.103.5 ||

സ തു സംജ്ഞാമപുനർലബ്ധ്യാ  
 നേത്രാഭ്യാമശ്രുമുത്സൃജൻ |  
 ഉപാക്രാമത കാകുത്സ്മഃ  
 കൃപണം ബഹു ഭാഷിതും || 2.103.6 ||

സ രാമഃ സ്വർഗതം ശ്രുത്യാ  
 പിതരം പൃഥിവീപതിം |  
 ഉവാച ഭരതം വാക്യം  
 ധർമാത്മാ ധർമസംഹിതം || 2.103.7 ||

കിം കരിഷ്യാമ്യയോധ്യായാം  
 താതേ ദിഷ്യാം ഗതിം ഗതേ |  
 കസ്താം രാജവരാദ്ധീനാ -  
 മയോധ്യാം പാലയിഷ്യതി || 2.103.8 ||

കിം നു തസ്യ മയാ കാർയം  
 ദുർജ്ജാതേന മഹാത്മനഃ |  
 യോ മൃതോ മമ ശോകേന  
 സ മയാ ന ച സംസ്കൃതഃ || 2.103.9 ||

അഹോ ഭരത സിദ്ധാർഥോ  
 യേന രാജാ ത്വയാനഘ |  
 ശത്രുഘ്നേന ച സർവേഷു  
 പ്രേതകൃത്യേഷു സത്കൃതഃ || 2.103.10 ||

നിഷ്ഠയാനാമനേകാഗ്രാം  
 നരേന്ദ്രേണ വിനാ കൃതാം |  
 നിവൃത്തവനവാസോപി  
 നായോധ്യാം ഗന്തുമുത്സഹേ || 2.103.11 ||

സമാപ്തവനവാസം മാ -  
 മയോധ്യായാം പരന്തപ |  
 കോന്യുശാസിഷ്യതി പുന -  
 സ്താതേ ലോകാന്തരം ഗതേ || 2.103.12 ||

പുരാ പ്രേക്ഷ്യ സുവൃത്തം മാം  
 പിതാ യാൻയാഹ സാന്ത്യയൻ |  
 വാക്യാനി താനി ശ്രോഷ്യാമി  
 കൃതഃ കർണ സുഖാൻയഹം || 2.103.13 ||

ഏവമുക്ത്യാഥ ഭരതം  
 ഭാർയാമഭ്യത്യ രാഘവഃ |  
 ഉവാച ശോകസന്തപ്തഃ  
 പൂർണ്ണചന്ദ്രനിഭാനനാം || 2.103.14 ||

സീതേ മൃതസ്തേ ശ്വശൂരഃ  
 പിതൃഹീനോസി ലക്ഷ്മണ |  
 ഭരതോ ദുഃഖമാചഷ്ടേ  
 സ്വർഗതിം പൃഥിവിപതേഃ || 2.103.15 ||

തതോ ബഹുഗുണം തേഷാം  
 ബാഷ്പം നേത്രേഷ്വജായത |  
 തഥാ ബ്രൂവതി കാകുത്സ്മേ  
 കുമാരാണാം യശസ്വിനാം || 2.103.16 ||

തതസ്തേ ഭ്രാതരഃ സർവേ  
 ഭൃശമാശ്യാസ്യ ദുഃഖിതം |  
 അബ്രുവഞ്ജഗതീഭർതുഃ  
 ക്രിയതാമുദകം പിതൂഃ || 2.103.17 ||

സാ സീതാ സ്വർഗതം ശ്രുത്വാ  
 ശ്വശൂരം തം മഹാനൃപം |  
 നേത്രാഭ്യാമശ്രുപൂർണാഭ്യാം  
 ന ശശാകേക്ഷിതും പ്രിയം || 2.103.18 ||

സാന്ത്യയിത്വാ തു താം രാമോ  
 രുദതീം ജനകാത്മജാം |  
 ഉവാച ലക്ഷ്മണം തത്ര  
 ദുഃഖിതോ ദുഃഖിതം വചഃ || 2.103.19 ||

ആനയേംഗുദിപിൺയാകം  
 ചീരമാഹര ചോത്തരം |  
 ജലക്രിയാർഥം താതസ്യ  
 ഗമിഷ്യാമി മഹാത്മനഃ || 2.103.20 ||

സീതാ പുരസ്താദ് വ്രജതു  
 ത്വമേനാമഭിതോ വ്രജ |  
 അഹം പശ്യാദ് ഗമിഷ്യാമി  
 ഗതിർഹ്യേഷാ സുദാരുണാ || 2.103.21 ||

തതോ നിത്യാനുഗസ്തേഷാം  
 വിദിതാത്മാ മഹാമതിഃ |  
 മൃദുർദാന്തശ്ച കാന്തശ്ച  
 രാമേ ച ദൃഢഭക്തിമാൻ || 2.103.22 ||

സുമന്ത്രസ്തൈർനൃപസുതൈഃ  
 സാർധമാശ്വാസ്യ രാഘവം |  
 അവതാരയദാലംബ്യ  
 നദീം മന്ദാകിനീം ശിവാം || 2.103.23 ||

തേ സുതീർഥാം തതഃ കൃച്ഛാ -  
 ദുപഗദ്യ യശസ്വിനഃ |  
 നദീം മന്ദാകിനീം രദ്യാം  
 സദാ പുഷ്പിതകാനനാം || 2.103.24 ||

ശീഘ്രസ്രോതസമാസാദ്യ  
 തീർഥം ശിവമകർദമം |  
 സിഷിചുസ്സുദകം രാജേണ  
 തത ഏതദ് ഭവതിതി || 2.103.25 ||

പ്രഗൃഹ്യ തു മഹീപാലോ  
 ജലാപൂരിതമഞ്ജലിം |  
 ദിശം യാദ്യാമഭിമുഖോ  
 രുദൻ വചനമബ്രവീത് || 2.103.26 ||

ഏതത് തേ രാജശാർദൂല  
 വിമലം തോയമക്ഷയം |  
 പിതൃലോകഗതസ്യാദ്യ  
 മദൃത്തമുപതിഷ്ഠതു || 2.103.27 ||

തതോ മന്ദാകിനീതീരം  
 പ്രത്യുത്തീര്യ സ രാഘവഃ |  
 പിതൃശ്ചകാര തേജസ്വി  
 നിർവാപം ഭ്രാതൃഭിഃ സഹ || 2.103.28 ||

ഐംഗുദം ബദരൈർമിശ്രം  
 പിൺയാകം ദർഭസംസ്കരേ |  
 ന്ധസ്യ രാമഃ സുദുഃഖാർതോ  
 രുദൻ വചനമബ്രവീത് || 2.103.29 ||

ഇദം ദുഷ്ഞ്യ മഹാരാജ  
 പ്രീതോ യദശനാ വയം |  
 യദന്നംപുരുഷോശ്ഠാതി  
 തദന്നാസ്തസ്യ ദേവതാഃ || 2.103.30 ||

തതസ്തേനൈവ മാർഗേണ  
 പ്രത്യുത്തീര്യ സരിത്തടാത് |  
 ആരുരോഹ നരവ്യാഘ്രോ  
 രമ്യസാനും മഹീധരം || 2.103.31 ||

തതഃ പർണകുടീദ്വാര -  
 മാസാദ്യ ജഗതീപതിഃ |  
 പരിജഗ്രാഹ പാണിദ്യാ -  
 മുഭൗ ഭരതലക്ഷ്മണൗ || 2.103.32 ||

തേഷാം തു രുദതാം ശബ്ദാത്  
 പ്രതിശബ്ദോദ്ഭവദ് ഗിരൗ |  
 ഭ്രാത്യുണാം സഹ വൈദേഹ്യാ  
 സിംഹാനാം നർഭതാമിവ || 2.103.33 ||

മഹാബലാനാം രുദതാം  
 കുർവതാമുദകം പിതൂഃ |  
 വിജ്ഞായ തുമുലം ശബ്ദം  
 ത്രസ്താ ഭരതസൈനികാഃ || 2.103.34 ||

അബ്രുവംശ്ചാപി രാമേണ  
 ഭരതഃ സംഗതോ ധ്രുവം |  
 തേഷാമേവ മഹാൻ ശബ്ദഃ  
 ശോചതാം പിതരം മൃതം || 2.103.35 ||

അഥ വാഹാൻ പരിത്യജ്യ  
 തം സർവ്വേഭിമുഖാഃ സ്വനം |  
 അപ്യേകമനസോ ജഗ്മു -  
 ര്യഥാസ്ഥാനം പ്രധാവിതാഃ || 2.103.36 ||

ഹയൈരൻയേ ഗജൈരൻയേ  
 രഥൈരൻയേ സ്വലക്യതൈഃ |  
 സുകുമാരാസ്തഥൈവാനയേ  
 പദ്ഭിരേവ നരാ യയുഃ || 2.103.37 ||

അചിരപ്രോഷിതം രാമം  
 ചിരവിപ്രോഷിതം യഥാ |  
 ഭൃഷ്ടുകാമോ ജനഃ സർവ്വോ  
 ജഗാമ സഹസാശ്രമം || 2.103.38 ||

ഭ്രാത്യുണാം ത്വരിതാസ്തേ തു  
 ഭൃഷ്ടുകാമാഃ സമാഗമം |  
 യയുർബഹുവിധൈർയാനൈഃ  
 ഖരനേമിസമാകുലൈഃ || 2.103.39 ||

സാ ഭൂമിർബഹുഭിർയാനൈ  
 രഥനേമിസമാഹതാ |  
 മൂമോച തുമുലം ശബ്ദം  
 ദൃൗരിവാഭ്രസമാഗമേ || 2.103.40 ||

തേന വിത്രാസിതാ നാഗാഃ  
 കരേണുപരിവാരിതാഃ |  
 ആവാസയന്തോ ഗന്ധന  
 ജഗ്മുരന്യദ്വനം തതഃ || 2.103.41 ||

വരാഹവൃകസിംഹാശ്ച  
 മഹിഷാഃ സ്യമരാസ്തമാ |  
 വ്യാഘ്രഗോകർണഗവയാ  
 വിത്രേസുഃ പുഷ്ടതൈഃ സഹ || 2.103.42 ||

രമാഹ്വഹംസാനത്യുഹാഃ  
 പ്ലവാഃ കാരണ്ഡവാഃ പരേ |  
 തഥാ പുംസ്തോകിലാഃ ക്രൗഞ്ചാ  
 വിസംജ്ഞാ ഭേജിരേ ദിശഃ || 2.103.43 ||

തേന ശബ്ദേന വിത്രൈസ്തേ -  
 രാകാശം പക്ഷിദിർവൃതം |  
 മനുഷ്യൈരാവൃതാ ഭൂമി -  
 രുഭയം പ്രബഭൗ തദാ || 2.103.44 ||

തതസ്തം പുരുഷവ്യാഘ്രം  
 യശസ്വിനമകൽമഷം |  
 ആസീനം സ്ഥണ്ഡിലേ രാമം  
 ദദർശ സഹസാ ജനഃ || 2.103.45 ||

വിഗർഹമാണഃ കൈകേയിം  
 മന്മരാസഹിതാമപി |  
 അഭിഗമ്യ ജനോ രാമം  
 ബാഷ്പപൂർണമുഖോദ്ഭവത് || 2.103.46 ||

താൻ നരാൻ ബാഷ്പപൂർണാക്ഷാൻ  
 സമീക്ഷ്യാഥ സുദുഃഖിതാൻ |  
 പര്യഷ്വജത ധർമ്മജ്ഞഃ  
 പിത്യവൻമാത്യവച്ച സഃ || 2.103.47 ||

സ തത്ര കാംശ്ചിത് പരിഷസ്യജ്ഞേ നരാൻ  
 നരാശ്ച കേചിത്തു തമദ്യവാദയൻ |  
 ചകാര സർവാൻ സവയസ്യബാസവാൻ  
 യഥാർഹമാസാദ്യ തദാ നൃപാത്മജഃ || 2.103.48 ||

തതഃ സ തേഷാം രൂദതാം മഹാത്മനാം  
 ഭുവം ച ഖം ചാനുവിനാദയൻ സ്വനഃ |  
 ഗുഹാ ഗിരീണാം ച ദിശശ്ച സന്തതം  
 മൃദംഗഘോഷപ്രതിമോ വിശുശ്രുവേ || 2.103.49 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ  
 അയോധ്യാകാണ്ഡേ ത്ര്യധികശതതമഃ സർഗഃ ||